

נספח 18:

מכתב של יהושע אייזנשטט-ברזילי על השמיטה במושבות - אמצע כסלו תרנ"ו

ובנוגע לשאלתך ע"ד [על דבר] השמיטה: איך נוהגין ואיך פוסקין הלכה למעשה ועל הוראת מי סומכין? עלי להגיד לך אהובי כי שאלה קשה [וכבדה] שאלתני כי מי יכול להשיב על דבר שאיננו ידוע גם במושבות: בדברך עם הרבה קולנסטים ביהודה יענו לך לפי מהלך רוחם, אם לבו הולך אחרי הגאונים המקילים יענה ואמר: בצחוק קל: במושבתנו עוד מחנו בקדקדנו יודעים אנו בה"ש [ברוך ה'] כי הגאון מקאוונא והגאון מבילסטוק אינם "קטלי קני" אף כי יושבים בחו"ל וכי אם עשרים אלף יהודים כשרים (כן ירבו) סומכים בכל ההוראות על הגאון [ו] מאהליווער נוכל גם אנו לסמך, וכן לא יבש מוחנו להבין כי גם הספרדים הנם יהודים ממש כהיהודים הכשרים בשניפשוך ובלטמראנץ וכו' ואם הגאון הראשון לציון התיר שמע מיניה שמותר. ובהוסיפך לח[קרון] "אבל אחי איך אתה נוהג הלכה למעשה?" יענה תיכף "כי הנני מתנהל לרגל המלאכה אשר לפני", "ובכן חביבי, א[תה] זורע" לא ידידי במושבתנו אין זריעה". ואם המדבר ממושבה ש[יש] בה זריעה והיתה תשובתו "בשביל מעט הזריעה אין כדאי לריב עם הרב מיפו הממונה על היקב, כי למה זה יתכרכמו פני בהביאי ענ[בי] אל היקב". טוב אזי הגידה נא לי איך אתה מזמר כרמך? "כרמי - וצחוק עובר על שפתיו - כמו שאני מוצא לנכון[...]" "העובדים אצלך יהודים?" "יהודים - הה! צרות וצרות!" ואם הדובר אתך מהמחמירים וענה לך דברים קצרים: "אני שובת ורק המלאכות שהתיר הרב מיפו הנני עובד[...]" כי זאת היא תשובת הרבה מהקולנסטים והם האנשי[ם] התמימים אבל יש גם תשובות כאלה "מה יש לשאול? אנחנו יוצאים כל הדעות" והנה כי תבקש באור על התשובה הנפלאה הזאת וענו בקצף קל "ומה האם הרב מיפו עומד בעצמו על כרמי או העמיד שוטרים סביבי אני עובד כהרב מיפו ונגמר". ותשובה כזאת תשמע גם מפי פקידים.

והיה כאשר תתאוה לדעת ומה התיר הרב מיפו והשגת היתר כתוב שחור על גבי לבן וקראת וידעת כי זה מותר וזה אסור, זה ברור וזה בלתי ברור כו' כו' אך אם הנך חושב כי ע"פ ההיתר הנך יודע הלכה למעשה. חלילה! לך לעקרונ פתח תקוה ואמרו לך זריעה אסורה לגמרי ואין חורש ואין זורע אף יבארו לך כי הרב מיפו אסר, ואם תלך לחידרה ומצאת כי עוסקים במזרע ע"י ערביים² וכי תשאלם על מי אתם סומכין והשיבו "על הרב מיפו" ואם מהמתחכמים האיש וענה לך בעקיצה "בחידרה

1. המכתב מופיע באצ"מ A25\22, עמ' 257-259. הוא אינו ממוען. מכתב דומה מופיע שם, עמ' 261-262. ונראה שנשלח למקורביו של ברזילי כתיאור ציורי לנעשה בנוגע לשמיטה. מיקומו במחברת ההעתקות בין מכתבים מ"ד בכסלו תרנ"ו וט"ז בכסלו תרנ"ו.

2. בנוסח שם, בעמ' 260 צוין: "ואם תלך לחידרה תמצא כי רוב בני המושבה עובדים עם נכרים [א]ף בבהמות ישראל (שנים עובדים בעצמם)".

אין רוקדים בחורים ובתלות וע"כ התיר הרב מיפו לזרוע" וכאשר תשאלהו "והלא גם בפתח תקוה ועקרון אין מרקדים" "מסתמא רקדו" יענה לך בעקימת שפתים. ועתה אהובי צא אחרי זה ואמור איך נוהגין הלכה למעשה. עם הגליל אין לי חליפות מכתבים אך שמעתי ממכירי כי בזכרון יעקב, ראש פנה, יסוד המעלה, עובדים כדעת המקילים, אם אמת הדבר או לא אינני יכול לתת ערובתי אחרי שאני רואה הערכוביא ביהודה.

כן יקירי הוא המצב והאמת אגיד לך, כי לא ע"ז [על זה] אני דואג כי אם תגרם השמיטה הפעם הפסד כרבע מליון פראנק לא יחרב חלילה הישוב [ע"ז], אם יצאו כעשרים או שלשים פועלים אשר רטבו בזיעת אפם את אדמת הכרמים שעבדו עליהם ואז גם ירחצו בדמעותיהם את הגפנים שנטעו בעצם ידם וכמו אישון עינם נצרום חמש או שש שנה אצטער ע"ז הרבה אבל אתנחם כי כהנה וכהנה יבאו אבל על שתים אני בוכה: על כי היתה השמיטה על הניר כדבר שהנהיגו בו אסור ביהודה ולא יוכל ב"ד אחר להתיר [ו] בארץ הזאת, וביותר על צביעות הנוראה אשר אותה רואה ושומע הדור הצעיר הלכה למעשה הבן הולך אחרי האב לבצר בכרם ורואה את הערמומיות וגניבות הדעת. כי במקום הזה שיכול להיות כי יבא הרב או עוזרו לבקר מזמר רק את הזמירות האלו והשאר אסורות, ובמקום פלוני לא ילכו לעולם ובמקום פלוני שמשערים כי לא יבאו הרבנים הקדושים וזמרו ועבדו כשנים כסדרן.

אלמלי התירו שלשה גאוני עולם כהגאון ראשון לציון הגאון מקאוונא והגאון מבילסטוק החרשתי אבל עתה יתחמץ הלב לראות מי עומד כנגד מי.

סל[ח] נא יקירי כי העתרתי עליך שיחי ואתך הסליחה. הודיעני נא משלומך הטוב ומשלום